

Het christendom: een kracht tot vrede?

JAN VANDEN BERGHE, PAX CHRISTI VLAANDEREN, DIENST VREDESSPIRITUALITEIT

Hoe ik kijk naar de maatschappelijke realiteit van het geweld?

Meer dan 30 jaar geleden – o.a. dank zij Helder Camara, toen bisschop van Recife (Brazilië) – raakten we vertrouwd met de term ‘structureel geweld’: het geweld dat aan het geweld van opstandige armen in de derde wereld voorafging. Dit soort geweld wordt nog altijd op enorme aantallen mensen in deze wereld uitgeoefend. Uitbuiting, honger, armoede...

Onze samenleving lijkt ‘gewelddadiger’ te worden. Maar stijgende cijfers daarover worden telkens weer genuanceerd door instanties die beklemtonen dat dit vooral te maken heeft voor een grotere ‘gevoeligheid’ en een scherper benoemen van wat ‘geweld’ is. Ook pesten hoort daarbij, ook intrafamiliaal geweld wordt niet meer goedgepraat, ook iemand vernederen is een vorm van geweld. Toch blijkt tegelijk dat wie in een geweldcultuur opgroeit het uitoefenen van geweld gemakkelijk relativeert en goedpraat.

Ik ben ook bijzonder gevoelig voor het ‘geweld’ dat in en door onze geloofsgemeenschap werd en wordt uitgeoefend, op alle niveaus, van hoog tot laag. Vooral omdat ik er steeds dieper van overtuigd ben dat Jezus van Nazaret ons voorging op een weg die echt tot ‘vrede’ leidt.

Het christendom: een ‘kracht tot vrede’? Ja!

Ten eerste: omdat het christendom heel veel belang hecht aan de zogenaamde ‘horizontale dimensie’, de inzet voor de medemens.

Een christen weet zich uitgedaagd om zich het lof van zijn medemens aan te trekken. De grootste en diepste bedreiging voor de vrede in de wereld, is het *onrecht* waaronder veel mensen lijden. Armoede, uitbuiting, onderdrukking... Christenen hebben dit verstaan, en hebben aan die oproep gehoor gegeven: van zorg voor arme mensen (weduwen en wezen zegt de bijbel...) tot het structurele werk in de strijd tegen de armoede, tegen de discriminatie. Ik denk aan de bevrijdingstheologen, aan Martin Luther King, aan Welzijnszorg, Broederlijk Delen. Aan de ‘sociale encyclieken’. Christenen herinneren zich o.a. woorden van Jezus: de parabel over het ‘uiteinde der tijden’ – het verhaal van waar het ‘uiteindelijk’ op aankomt (Matteus 25) – en de parabel van de ‘barmhartige Samaritaan’ (Lucas 10).

Ten tweede: omdat het christendom een zeer specifieke functie toekent aan de godsdienst: die moet mensen met elkaar verbinden, vanuit het besef dat ze allen kinderen zijn van één en dezelfde Vader.

Onrechtstreeks, door zijn kritiek op de manier waarop de joodse godsdienst in zijn tijd functioneerde, maakte Jezus duidelijk welke rol hij aan de godsdienst toeschrijft. Hij verzette zich tegen het kwaad dat door de godsdienst zelf werd veroorzaakt: het onderscheid en de scheiding tussen de zogenaamd ‘goede’ en de zogenaamd ‘slechte’ mensen; de veroordeling en uitsluiting van de ‘slechten’; de zelfgenoegzaamheid van de ‘goeden’... Het joodse geloof

was een godsdienst geworden die niet langer verbindend werkte, maar mensen integendeel uit elkaar haalde. Het was een godsdienst die tafelgemeenschap verbood, melaatsen uitsloot en met minachting op zondaars neerkeek. Nee, dat kon niet, vond Jezus van Nazaret! En als hij zo sterk de nadruk legde op barmhartigheid, vergeving en verzoening – ook dat had toch te maken met het herstellen van het bindweefsel, opdat mensen ‘gelukkig’ met elkaar verbonden zouden kunnen blijven?

Ten derde: omdat Jezus van Nazaret koos voor de ‘actieve geweldloosheid’ als manier om het onrecht, het kwaad aan te pakken.

Jezus gebruikte geen geweld, geen dwangmiddelen, om zijn geloof, zijn visie ingang te doen vinden. Hij vertelde parabels om mensen aan het denken te zetten. Hij probeerde hen te raken in hun geweten. Zijn ‘tactiek’, zijn werkwijze zou die van de zaaier worden. Geduldig zou hij zaaien – zijn onderricht over God en mens – ,met veel vertrouwen dat er altijd wel een deel van het zaad in goede grond zou vallen. Tegelijk waarschuwde hij sterk tegen machtsmisbruik: “Zo mag het bij u niet zijn” (Marcus 10), en bracht met zijn eigen leven in praktijk wat hij zijn leerlingen voorhield: geen “Oog om oog, tand om tand”, maar “Bemin uw vijanden”. Geen oproep om te doen alsof! Maar heel nuchter: je vijand is iemand zoals jij, een mens met goed en kwaad, en met een geweten, dat je kunt proberen te raken; een geliefd ‘kind van God’. Ga dus ‘creatief’ met hem om, zoals het slachtoffer in de drie voorbeelden die Jezus aan die oproep verbindt (je linkerwang aanbieden, je bovenhemd ook meegeven, een tweede mijl meestappen). Je strijdt immers tegen het kwaad, niet tegen de mens die het kwaad bedrijft. Gandhi en Martin Luther King zijn Jezus in deze ‘actieve geweldloosheid’ gevolgd.

Ten vierde: omdat het om een ‘blijde boodschap’ gaat. Voorafgaand aan het handelen waartoe mijn geloof me oproept is Jezus’ boodschap ‘goed nieuws’, ‘blijde boodschap’.

En dat op de eerste plaats voor mezelf, die in dat geloof, in die stroming mag staan. Die blijde boodschap zegt: ik hoef niet volmaakt te zijn; God heeft me lief zoals ik ben; ik mag aanvaarden ‘dat ik aanvaard ben’. Ik mag me toevertrouwen aan Gods liefde, weten dat ik – zoals elk mens – zijn ‘welbeminde’ ben. God is immers als een Vader of Moeder, die van me houdt, en me wil leren lopen. Met vallen en opstaan. Zo mag ik mij op weg begeven, proberen ‘mens’ te worden zoals God me bedoeld heeft. Op deze manier is dit geloof een bron van innerlijke vrede. Ik mag zonder angst de weg ‘naar binnen’ gaan, mezelf bekijken in de spiegel. Mijn schaduw ontdekken, en grondig beseffen dat ik op barmhartigheid ben aangewezen. God veroordeelt me niet, maar nodigt me uit om op te staan!

Het christelijk geloof, zoals ik het mocht leren kennen en begrijpen, zit dus boordevol goede mogelijkheden om vrede te bevorderen en gestalte te geven: (1) het spoort aan tot inzet voor de medemens, tot strijd tegen alle onrecht; (2) ook tegen het onrecht waartoe godsdienst zelf aanleiding kan geven door mensen op te delen in ‘goeden’ en ‘slechten’; (3) het nodigt uit om bij dat alles de weg van de geweldloosheid te bewandelen en in alles de medemens te respecteren; en (4) het is ook een bron van innerlijke vrede, geen godsdienst die me bang maakt om mijn eigen schamele werkelijkheid onder ogen te zien. Een godsdienst die me uitnodigt om de barmhartigheid die ik krijg ook aan anderen door te geven.

Wat me beweegt om verder te gaan?

Mijn antwoord is dubbel: enerzijds de diepe overtuiging over de waarde van het geloof waarin ik ben opgegroeid, en anderzijds het even grote besef dat er nog veel werk is “in eigen huis”, de kerk waartoe ik behoor. Het feit dat men vanaf de vierde eeuw nog slechts sporadisch oog had voor Jezus’ keuze voor de weg van de geweldloosheid, heeft ertoe geleid dat we toch veel fouten hebben gemaakt. Eeuwenlang ging de inzet voor de medemens in wat we nu “de derde wereld” noemen gepaard met het kapotmaken van hele culturen, en niet zelden werd het christendom zelf weer bron van zelfgenoegzaamheid en ‘scheiding’ tussen mensen. En dan hebben we het nog niet over het geweld dat de kerk vaak heeft uitgeoefend (en nog doet soms) op haar eigen leden... Maar ik leef van de hoop die in mij werd gezaaid: dat het Rijk Gods de toekomst heeft!